

Kakkerlakken - Ceremonia / Peter Dewindt

4. *'Als Turkse migrant leef je in België, ik ben hier geboren, en ik denk dat ik al voldoende geïntegreerd ben; dat ik al voldoende ken. (...) In de groep is er vooral een Turkse sfeer. En de Belgische acteurs werden daarin goed geïntegreerd, denk ik. Ze zeggen altijd dat de migranten zich moeten aanpassen, maar als we in zo'n groep werken en het gebeurt eens omgekeerd, dan is dat schitterend.'* Aan het woord is Tuğrul Yücesan, een van de Turkse jongeren die de afgelopen maanden op de planken stond in *Kakkerlakken*, een tekst van Şaban Ol, in een regie van Eric De Volder. Hoewel ik de voorstelling van Ceremonia geen echt schitterende theaterproductie wil noemen, blijft het één van de boeiendere projecten van de voorbije seizoenen in Vlaanderen. Uitgangspunt voor het werkstuk zou de jarenlange (artistieke) vriendschap tussen Ol en De Volder vormen. Als in Nederland levende regisseur van Turkse origine, schreef Şaban Ol met *Kakkerlakken* het verhaal van zoveel ondergedoken illegalen in het Westen. Hij noemt het de kakkerlakken van onze maatschappij: gehaat en verpletterd wanneer ze in het daglicht treden. De ongewenste inwijkelingen staan op scherp, het kleinste vonkje is genoeg om de hele boel in lichterlaaie te zetten, waardoor de slachtoffers zichzelf en elkaar nog dieper in de ellende duwen. Er valt een dode, maar zelf op de dool weet men niet waarheen.

Steeds opnieuw werd de internationale dimensie van de productie beklemtoond. Zo

werden in de structurele omkadering instellingen als het Project Open Culturele Centra (Antwerpen), Scarabes (Amsterdam), het Intercultureel Centrum voor Migrantten (Brussel), TiyaTrom (Türkisch Theater Berlin) of Tepeboz Sanat Dernegi (Izmir) betrokken; er werd gezocht naar allochtone acteurs om de vertrouwde Ceremonia-cast te versterken; de hele ploeg repeteerde eerst twee maanden in Tepeboz, Turkije, om nadien naar België af te zakken; een internationaal mailartproject werd op touw gezet, etc. Het resultaat is een vergaande vermenging van ervaringen, technieken en personen. Hierbij wordt het Turkse aandeel voornamelijk bepaald door in het Westen levende/werkende mensen die zich nog wel met Turkije verwant voelen, maar die zich bovendien als kunstenaar een weg hebben gebaad binnen de hen omringende maatschappij. En dat maakt *Kakkerlakken* net interessant. Het gaat hier niet om een etnoantropologisch aftasten van verschillen tussen Turkse vs. Belgische theatervormen; centraal staat het samenwerken met personen die in het dagelijkse leven even goed bij elkaar in de buurt leven. En het resultaat oogt positief cultureel gecontamineerd.

Hoewel het bestek van dit artikel niet toelaat tot een diepgaande analyse van de voorstelling te komen, zijn er enkele belangrijke elementen die ik toch even wil aanstippen. Eerst een woordje over de regie van Eric De Volder. Zijn hand is overduidelijk voelbaar, de

ingrepen die we van hem gewoon zijn, treden ook hier duidelijk naar voor. Zo wordt met weinig scenische middelen een eigen wereld op poten gezet, waarbinnen de zwaar geschminkte acteurs de groteske van de gewone man weergeven. Hun bewegingen zijn misvormd, soms bijna dansant; de gelaatsuitdrukking is geforceerd. Kenmerkend voor het werk van De Volder is het opzoeken van de extreme uitvergroting, maar dit net door het kleine extra aan te zetten. Door de groteske van haar franjes te ontdoen. Vreemd is, ten tweede, hoe de Turkse acteertraditie zich inschrijft in deze werkwijze. Het gevoel voor pathos en grootse gebaren - *overacting* naar onze normen - dat bij de in Turkije getrainde spelers leeft, laat zich feilloos in De Volders artistieke wereld passen. De manier van spelen wordt ervaren als gevolg van de werkwijze van Ceremonia, terwijl ze een waarschijnlijk heel ander uitgangspunt heeft. Toch vormt dit geen probleem voor de interculturele samenwerking, maar is het een resultaat van een doorgedreven ontgrenzingsgedachte. In *Kakkerlakken* werd, noem het nummer drie, getracht om een aantal scheidingslijnen even te doorbreken, en dit binnen verschillende tekensystemen in de voorstelling. Een mooi voorbeeld hiervan vinden we in het omgaan met de muzikanten. Hiertoe werden personen van Afrikaanse, Marokkaanse of Turkse origine bijeengebracht, geschoold in een niet-Europees instrument. Voortdurend zijn de muzikanten aanwezig op de scène, af en toe doen ze een woordje of spelen ze een nummer samen met de zingende acteurs. Hierdoor ontstaat een aangenaam, levendig door elkaar haspelen van taal (Frans, Engels, Turks, Nederlands), muziek (Turks, Europees) en acteren (Turks, Europees, geschoold, ongeschoold). Dit brengt ons bij een vierde bedenking: het podiumgebeuren in deze voorstelling is vaak chaotisch en eerder moeilijk te volgen. Voor mij heeft dit gevoel te maken met twee van de hoger vermelde uitgangspunten. In de eerste plaats is er de regie van De Volder, die ervoor kiest met cultureel uiteenlopende handelingen en stemmen te werken op een uiterst kleine ruimte. Het dozijn acteurs en muzikanten wordt binnen de kleurige lichtvelden geperst, waardoor ze gedwongen op een kluitje spelen. Hierdoor verschijnt het geheel als een bewegende, heterogene massa. Een tweede factor die de productie erg druk maakt, is een gevolg van het in elkaar laten overlopen van de verschillende betekenisniveaus in de voorstelling. Wanneer bijvoorbeeld de Afrikaanse muzikant N'Faly Kouyate als een soort stilzwijgend commentator de gebeurtenissen volgt, zorgt dit voor een extra gelaagdheid (die van de zwarte acteur